

steunpunt mens
en samenleving

Inspiratienota onthaaloopdracht GBO

Kwetsbare schoolverlaters met
welzijnsnoden

13 januari 2023

samvzw.be

Colofon

SAM, steunpunt Mens en Samenleving

Turnhoutsebaan 139A – 2140 Borgerhout

+32 488 77 88 99 – info@samvzw.be – www.samvzw.be

BTW/ Ondernemingsnummer BE 0674.697.752 – RPR Antwerpen

Publicatiedatum

13 januari 2023

Auteurs

Lifa Ouald Chaib

Inhoud

1 – Waarom deze nota?	5
2 – In het kort	6
3 – Over het project	7
3.1. Situering	7
3.2. Doelgroep.....	8
3.3. Doelstelling.....	8
4 – Learnings	10
4.1. Project	10
4.1.1. Maak een onderscheid tussen regisseur en actor	10
4.1.2. Stem af met bovenlokale actoren	10
4.1.3. Werk procesmatig met een plan van aanpak.....	10
4.1.4. Zorg voor participatie van doelgroep en basiswerkers	11
4.1.5. Voorzie tijd en ruimte om de vertaalslag te maken van doelstellingen, functies en werkingsprincipes	11
4.1.6. Focus op kwetsbare jongeren die niet of onvoldoende worden bereikt.....	11
4.1.7. Klaar het onderscheid uit tussen ‘onthaalopdracht samenwerkingsverband GBO’ en ‘VAPH-voorzieningen’	12
4.1.8. Zet in op verbinding met scholen en CLB.....	12
4.1.9. Positioneer het GBO in de voorbereiding van de uitstroom en als terugvalbasis	13
4.1.10. Zet in op een laagdrempelig en toegankelijk aanbod voor scholen en CLB	13
4.1.11. Maak van het onhaaltraject een samenhangend geheel dat in onderlinge afstemming wordt gerealiseerd.....	13
4.1.12. Organiseer expertisedeling tussen alle betrokken partners via casusoverleg.....	14
4.2. Algemeen	14
4.2.1. Wat is GBO?!	14
4.2.2. Afstemming en samenwerking	15
4.2.3. Functies en werkingsprincipes	16
4.2.4. Valkuilen van projectmatig werken	16
4.2.5. Verduurzamen en structureel verankeren.....	17
4.2.6. Afstemming met de ontwikkelingen op de eerste lijn	18

5 – Besluit	19
6 – Bronnen	20

1 – Waarom deze nota?

Van 2018 tot 2022 liep in Oost-Brabant, Zuid-West-Vlaanderen en Limburg (Herkenrode en Noord-Limburg) het project 'Onthaalopdracht samenwerkingsverband GBO voor kwetsbare jongeren die uitstromen uit BUSO/M-decreet met welzijnsnoden'. De grote inhoudelijke lijnen, de bevindingen en de conclusies zijn beschreven in het eindrapport¹ van CM Limburg. Het gaat echter om een verantwoordingsrapport dat daarom niet kan vrijgegeven worden.

Deze inspiratienota brengt de belangrijkste lessen samen. Ze formuleert ook aanbevelingen om de projectmatige fase te overstijgen en de GBO-filosofie structureel te verankeren in de reguliere onthaalwerking van de CAW, DMW en OCMW.

Het subsidiebesluit² van het project, het decreet Lokaal Sociaal Beleid³ en het bijhorend uitvoeringsbesluit⁴ vormen het wettelijk kader van dit project.

¹ VANDEBROEK E., verantwoordingsrapport project geïntegreerd breed onthaal voor jongeren met een handicapspecifieke nood of met leer- en opvoedingsmoeilijkheden, maart 2022.

² Besluit van de secretaris-generaal tot toekenning van een subsidie van de Vlaamse Gemeenschap voor het jaar 2018 aan CAW Zuid-West-Vlaanderen voor het project 'geïntegreerd breed onthaal voor jongeren met handicapspecifieke nood of met leer- en opvoedingsmoeilijkheden'.

³ Decreet betreffende het lokaal sociaal beleid, 9 februari 2018.

⁴ Besluit van de Vlaamse Regering betreffende het lokaal sociaal beleid, vermeld in artikels 2, 9 t.e.m. 11, 17, 19 en 26 van het decreet van 9 februari 2018 betreffende het lokaal sociaal beleid.

2 – In het kort

Uit het project in Oost-Brabant, Zuid-West-Vlaanderen en Limburg kunnen we lessen trekken voor de **structurele verankering van de GBO-visie in de reguliere onthaalwerking** van CAW, DMW en OCMW. Wat zijn die lessen?

- Zorg ervoor dat het lokaal bestuur de regie voert en betrek naast lokale partners ook bovenlokale partners.
- Werk projectmatig, vertrek vanuit een probleem- en contextanalyse en koppel daaraan een plan van aanpak met strategie, doelstellingen en acties.
- Betrek van bij de start de doelgroep en de basiswerkers. Laat de basiswerkers meedenken aan het projectplan en aan de projectdoelstellingen.
- Maak de vertaalslag van de GBO-filosofie naar het project: klaar op voorhand uit hoe de onthaalopdracht vorm moet krijgen.
- Werk samen met scholen, CLB en VAPH-actoren om de hulp- en dienstverlening proactief te maken.
- Bouw persoonlijke contacten op met scholen en CLB. Ze zijn vindplaatsen voor kwetsbare jongeren en hebben expertise en kennis die kunnen bijdragen tot het verhogen van de toegankelijkheid en het aanpakken van onderbescherming.
- Zorg ervoor dat de eerstelijnsdiensten van het samenwerkingsverband GBO vlot bereikbaar, zichtbaar en toegankelijk zijn voor scholen, CLB en VAPH-actoren, maar ook voor kwetsbare jongeren.
- Focus op kwetsbare jongeren met welzijnsnoden die niet of onvoldoende worden bereikt door scholen, CLB en VAPH-actoren.
- Geef invulling aan de cruciale rol van het samenwerkingsverband rond het uitstroommoment. Bij de uitstroom van jongeren vallen de structuur en ondersteuning vanuit de school en het CLB weg. Voor leerkrachten en leerlingenbegeleiders is het een moment van loslaten, ondanks de blijvende zorgen over deze kwetsbare jongeren. Het samenwerkingsverband GBO fungeert als een aanspreekpunt voor de voorbereiding van de uitstroom en als een terugvalbasis voor kwetsbare jongeren wanneer de rol van de school en het CLB stopt.
- Blijf altijd gericht op de structurele inbedding van de GBO-filosofie in de reguliere werking. Projecten focussen de facto op een afgebakende doelgroep en op een eindpunt. De GBO-visie integreren kan daarentegen niet behandeld worden als een project omdat de verankering structureel moet zijn. Een projectmatige doelgroepgerichte benadering biedt daar weinig ruimte voor en leidt niet tot veranderingen op het niveau van structuur en organisatie die nodig zijn om de doelstellingen – toegankelijkheid verhogen, onderbescherming aanpakken en een gelijkwaardig en onafhankelijk onthaal realiseren – te behalen. Ook suggereert een projectmatige aanpak dat er, naast reguliere onthaalmedewerkers, specifieke GBO-medewerkers nodig zijn met een ‘ander’ competentieprofiel. In realiteit moet het regulier onthaal vernieuwen vanuit de GBO-filosofie, tot een doorgedreven vorm van samenwerking die verder gaat dan dispatching.

3 – Over het project

3.1. SITUERING

SUBSIDIE

In 2018 kende de Vlaamse Gemeenschap een subsidie toe aan CAW Zuid-West-Vlaanderen voor het project 'geïntegreerd breed onthaal voor jongeren met een handicapspecifieke nood of met leer- en opvoedingsmoeilijkheden' in de regio's Zuid-West-Vlaanderen, Oost-Brabant en Limburg. Het project kreeg een subsidie van 184.000 euro voor de realisatie van 400 trajecten en liep van 1 december 2018 tot en met 30 november 2021. Omdat de initiële projectdoelstellingen nog niet volledig werden behaald, werd het project verlengd tot 31 december 2022.

AANLEIDING

De aanleiding voor dit project is een VAPH-werkgroep 'naar een plan van aanpak over bescherming van nieuw kwetsbare personen met een handicap binnen Persoonsvolgende Financiering (PVF)'. Die gaf aan dat een doorgedreven samenwerking tussen eerstelijnsdiensten als CAW, DMW en OCMW, rechtstreeks toegankelijke, handicapspecifieke diensten en Diensten Ondersteuningsplan (DOP), kansen biedt om kwetsbare groepen te bereiken die minder ontvankelijk zijn voor georganiseerde zorg en ondersteuning. Uit de analyse van de werkgroep binnen het VAPH blijkt dat er in een aantal situaties een verhoogde kans is op kwetsbaarheid van een persoon met een handicap en zijn netwerk:⁵

- De persoon met (een vermoeden van) handicap en zijn context zijn niet of onvoldoende geïnformeerd over bestaande financiële tussenkomsten en ondersteuningsmogelijkheden.
- Der persoon krijgt nog geen of onvoldoende reguliere of handicapspecifieke ondersteuning terwijl die voor de persoon met een handicap en zijn netwerk wel nodig is.
- Er wordt geen gebruik gemaakt van reguliere ondersteuning of deze volstaat niet.
- De persoon krijgt nog geen professionele, handicapspecifiek ondersteuning.
- Personen zouden RTH kunnen gebruiken, maar krijgen die niet door capaciteitsproblemen.
- Er is een zorgbudget (BOB) beschikbaar maar de nodige zorg en ondersteuning worden niet gerealiseerd.
- Er is een persoonsvolgend budget beschikbaar maar de nodige zorg en ondersteuning worden niet gerealiseerd.
- Er is een beperkte ondersteuning RTH en/of een zorgbudget aanwezig maar er is nood aan meer intensieve, handicapspecifieke zorg en ondersteuning.

⁵ VAPH o.b.v. de besprekingen in de werkgroep 'nieuwe kwetsbaarheden':, naar een plan van aanpak over de bescherming van 'nieuwe kwetsbare personen met een handicap' binnen PVF, 13 mei 2018

UITBREIDINGSMIDDELEN: KOPPELING RTH-BEGELEID WERKEN AAN PROJECT KWETSBARE SCHOOLVERLATERS

Tijdens de projectperiode kregen een aantal RTH-voorzieningen een toezegging voor het inzetten van uitbreidingsmiddelen, specifiek voor deze doelgroep kwetsbare schoolverlaters en voor begeleid werken. Via RTH kunnen schoolverlaters doorstromen naar begeleid werken, waar ze de vaardigheden die ze tijdens hun opleiding verwierven verder benutten en uitbouwen.

Met deze uitbreidingsmiddelen opteerde het VAPH voor een koppeling van RTH-begeleid werken aan het project 'onthaalopdracht samenwerkingsverband GBO voor jongeren die uitstromen uit BUSO/M-decreet'. Concreet betekent dit dat – bij nood aan RTH-ondersteuning – de initiatiefnemer VAPH-aanbieder RTH zoveel mogelijk aan het samenwerkingsverband GBO moet deelnemen. Met de toegekende middelen worden vragen naar begeleid werken vanuit deze projecten prioritair opgenomen. Is er nog ruimte binnen de extra punten RTH, dan kan die ingezet worden voor een ander RTH-aanbod. De RTH-middelen begeleid werken dienen alleen voor personen die toegeleid zijn door de samenwerkingsverbanden GBO van het project uit de projectregio's. Personen die buiten de doelgroep vallen, moeten met reguliere RTH-middelen geholpen worden.

3.2. DOELGROEP

De doelgroep bestaat uit kwetsbare jongeren met welzijnsnoden die uitstromen uit het BUSO/M-decreet. Ze liepen school in het regulier onderwijs binnen het M-decreet of in het BUSO. Ze zijn kwetsbaar door hun beperkte persoonlijke vaardigheden of context en ze zitten in de scharnierleeftijd naar volwassenheid – sowieso voor veel jongeren een moeilijke periode waarin zich heel wat keuzemomenten afspelen.

Deze jongeren kunnen niet terugvallen op draagkracht in hun context en hebben weinig mogelijkheden om hun situatie richting te geven. Ze zien de vertrouwde context van de school wegvallen en meestal ook de structuur van de dag. Proactieve, aanklampende en outreachende onthaaltrajecten moeten hulp- en dienstverlening toegankelijker maken en de onderbescherming verminderen.

3.3. DOELSTELLING

De doelstelling is dat deze kwetsbare jongeren effectief beroep doen op hun rechten. Een bijzonder aandachtspunt is de toeleiding naar een betekenisvolle activiteit in de samenleving, afgestemd op hun mogelijkheden: zinnvolle dagbesteding, arbeidsmatige activiteit, activiteit binnen de sociale economie of regulier werk.

Om dat te realiseren wordt ingezet op volgende tactische doelstellingen:

- een netwerk uitbouwen om
 - deze kwetsbare jongeren te detecteren vanuit preventief oogpunt
 - in een vroeg stadium rechten te verkennen en te realiseren
- inzetten op de complementariteit van de partners in dit netwerk
- jongeren vroeg in het probleemcontinuüm bereiken
- jongeren versterken die in een context leven met onvoldoende draagkracht
- bestaande goede praktijken inventariseren en nieuwe praktijken ontwikkelen vanuit het samenwerkingsverband GBO en het netwerk RTH, onderwijs en CLB
- inzichten vertalen naar beleidsaanbevelingen

Vanuit de vaststelling dat de projectdoelstellingen nog niet volledig werden behaald, is het project verlengd met deze bijkomende doelstellingen:

- Scholen, onderwijsactoren en VAPH-ondersteuners maken vlot proactief verbinding tussen kwetsbare personen en het GBO-aanbod in functie van brede vraagverheldering en ondersteuning in het tot recht laten komen van de kwetsbare personen (leerlingen, context).
- Scholen en (oud-)BUSO-leerlingen kunnen het GBO-netwerk makkelijker vinden wanneer de behoefte zich voordoet door de stappen die al in het kader van dit project zijn gezet te implementeren en te verduurzamen in de regulier ontwikkeling en werking van GBO.

4 – Learnings

4.1. PROJECT

4.1.1. Maak een onderscheid tussen regisseur en actor

Het project is een Vlaams geïnitieerd project, waarbij de middelen zijn toegekend aan CAW Zuid-West-Vlaanderen.

Vier samenwerkingsverbanden zijn betrokken. De regie op operationeel niveau is er in handen van:

- CAW in 2 samenwerkingsverbanden;
- het lokaal bestuur in 1 samenwerkingsverband;
- het lokaal bestuur in tandem met DMW in een ander samenwerkingsverband.

In het kader van het lokaal sociaal beleid is het opportuun dat de regie in handen ligt van het lokaal bestuur. Dat faciliteert de afstemming van de hulp- en dienstverlening op lokale behoeftes en de samenwerking tussen verschillende actoren bij bepaalde problematieken.

Verder is het belangrijk om de rollen van regisseur en actor duidelijk te scheiden, om te vermijden dat een regisseur het referentiekader van de eigen organisatie inbrengt.

De regisseur krijgt een coördinerende en faciliterende rol in de vormgeving van de onthaalfunctie. Een gedeelde verantwoordelijkheid met mandaat voor de regisseur is van cruciaal belang om successen te boeken in de implementatie van de GBO-filosofie en van de onthaalfunctie van het samenwerkingsverband GBO.

De regie is in dit project niet gevoerd met nauwe betrokkenheid van alle actoren. Er was niet altijd een gelijkwaardige inbreng, en beslissingen zijn niet altijd in consensus genomen.

4.1.2. Stem af met bovenlokale actoren

De lokale besturen zijn aan zet om een coherent en laagdrempelig aanbod uit te bouwen en een (boven)lokaal sociaal beleid te ontwikkelen. Dat gebeurt best in partnerschap met lokale, maar ook met bovenlokale actoren. Scholen en VAPH-voorzieningen zijn bovenlokale actoren en de noden overstijgen het lokale niveau. Die samenwerkingsopdracht bij CAW of DMW te leggen is geen goed idee omdat zij hiervoor niet gemandateerd zijn.

4.1.3. Werk procesmatig met een plan van aanpak

Het is van cruciaal belang om een probleem- en contextanalyse op te stellen en daaraan een strategie, doelstellingen en acties te koppelen, vertaald in een plan van aanpak. Door grondig stil te staan bij die eerste analyse, wordt het makkelijker om acties te formuleren die aansluiten bij de noden van doelgroep.

Doorheen heel het proces moeten de doelstellingen van de GBO-filosofie bewaakt worden.

Door dat procesmatig werken is er meer ruimte om te bepalen wat de specifieke rol van het GBO in een speelveld met meerdere actoren is, en worden projecten vermeden die weinig verschil zouden maken.

In dit proces moet de regisseur:

- een draagvlak creëren;
- het proces en de communicatie tussen de onderscheiden partners faciliteren;
- een synthese maken van de noden, behoeften en verwachtingen;
- en op basis daarvan de nodige beslissingen nemen met verantwoording aan alle betrokkenen.

De gedeelde verantwoordelijkheid is een succesfactor in de vormgeving van de GBO-filosofie en in de onderlinge afstemming van de onthaalopdracht.

4.1.4. Zorg voor participatie van doelgroep en basiswerkers

Om meer impact te genereren, moet de doelgroep maximaal betrokken zijn bij het proces. Basiswerkers moeten van in het begin betrokken worden, bij het uitdenken van de doelstellingen en het projectplan. Zij hebben een zinvolle inbreng vanuit hun ervaringen. Daarenboven vergroot hun betrokkenheid het draagvlak voor de inbedding van de GBO-filosofie in de onthaalwerking. Ook het uitvoeringsbesluit bij het decreet lokaal sociaal beleid bepaalt dat basiswerkers en de doelgroep actief moeten betrokken worden bij de uitbouw van het hulpaanbod van het samenwerkingsverband GBO.

Momenteel komen ze pas in het vizier bij de uitvoering van het project en dat is veel te laat.

4.1.5. Voorzie tijd en ruimte om de vertaalslag te maken van doelstellingen, functies en werkingsprincipes

Bij de lancering van het project waren de samenwerkingsverbanden GBO nog in volle ontwikkeling. Het bereiken van de doelgroep in functie van het behalen van het vooropgestelde aantal trajecten was de focus. Daardoor was er minder aandacht voor de doelstellingen, functies en werkingsprincipes van de onthaalopdracht.

Het is belangrijk om op voorhand de onthaalopdracht in relatie tot de doelgroep uit te tekenen en de verhouding met betrokken scholen, CLB, GTB en VAPH-actoren uit te klaren. Dat vertaalt zich best in:

- samen doelstellingen formuleren die maximaal aansluiten bij de noden en behoeften van de doelgroep;
- een gezamenlijke vertaalslag maken van de principes proactief werken, outreachend handelen, aanklampend werken, generalistisch werken, participatief/krachtgericht handelen en signalering.

Die vertaalslag is belangrijk voor een duidelijke profilering naar het publiek en een positionering in relatie tot scholen, CLB, GTB en VAPH-actoren.

4.1.6. Focus op kwetsbare jongeren die niet of onvoldoende worden bereikt

De projecten hebben veel tijd gestoken in discussies over de afbakening van de doelgroep. Uiteindelijk is bepaald om jongeren te bereiken die beantwoorden aan deze criteria:

- minstens 17 jaar
- uitstromer of twee jaar uitgestroomd
- uitstromer BUSO, M-decreet of deeltijds onderwijs
- erkend of erkenbaar als persoon met een beperking door het VAPH of met leer- en opvoedingsproblemen
- zelf en in de directe omgeving onvoldoende vaardigheden om hun situatie in te richten
- hoofdverblijfplaats in het werkingsgebied van het samenwerkingsverband GBO

De afbakening van de doelgroep en het werkingsgebied is bij projectmatig werken een legitieme keuze. Voor de structurele inbedding van de GBO-filosofie, is doelgroepverbreding een belangrijk aandachtspunt. Uit de projecten blijkt dat door de doelgroepafbakening kwetsbare jongeren, die niet of onvoldoende aan de criteria beantwoorden, uitgesloten worden van het aanbod.

KWETSBARE JONGEREN DIE NIET OF ONVOLDOENDE WORDEN BEREIKT

Tijdens de projectperiode is het inzicht gegroeid in de problematiek van de doelgroep en de betrokken partners. Meestal is er al ondersteuning vanuit scholen, CLB en VAPH-actoren en is het belangrijk om te bekijken of en hoe het samenwerkingsverband GBO een complementair aanbod kan realiseren.

In de projectperiode is gebleken dat het samenwerkingsverband GBO zich prioritair moet richten op kwetsbare jongeren die niet of onvoldoende worden bereikt. Als het samenwerkingsverband zich richt tot kwetsbare jongeren die al ondersteund worden door de scholen, CLB en VAPH-voorzieningen, is het moeilijk om zich te positioneren ten opzichte van deze actoren.

4.1.7. Klaar het onderscheid uit tussen 'onthalopdracht samenwerkingsverband GBO' en 'VAPH-voorzieningen'

Het onderscheid tussen de rol van VAPH-voorzieningen (RTH en DOP) en de rol van het samenwerkingsverband GBO is nog niet uitgeklaard.

In principe wordt RTH ingeschakeld als een achterliggend en meer gespecialiseerd aanbod. In de praktijk is RTH vaak een aanmelder die een hulpaanbod op de eerste lijn opstart, rechtstreeks vanuit de school.

Uit de projecten is gebleken dat VAPH-voorzieningen al een goede samenwerking hebben met scholen en CLB. Ze vervullen heel wat opdrachten voor kwetsbare jongeren met handicapspecifieke nood.

Het resultaat: er kwamen weinig aanmeldingen vanuit scholen en CLB. Daardoor kon het samenwerkingsverband GBO zijn rol moeilijk spelen en belandde het in een concurrentiële verhouding tot VAPH-voorzieningen.

De **onduidelijke positionering** van het samenwerkingsverband GBO en het **gebrek aan een grondige probleem- en contextanalyse** bij de aanvang van het project, zorgden ervoor dat scholen, CLB en VAPH-voorzieningen de meerwaarde niet inzagen van de samenwerkingsverbanden GBO. De kwetsbare jongeren die bij de aanvang van het project aangemeld waren bij het samenwerkingsverband GBO bleken al ondersteund te worden door scholen, CLB en VAPH-voorzieningen.

ONBEDOELDE GEVOLGEN VAN DE KOPPELING VAN UITBREIDINGSMIDDELEN AAN HET GBO-PROJECT

De koppeling van de uitbreidingsmiddelen RTH-begeleid werken aan de samenwerkingsverbanden GBO is goed bedoeld, maar heeft geleid tot heel wat onbedoelde gevolgen. In de praktijk ontstond een situatie waarbij RTH doorverwees naar het samenwerkingsverband om de uitbreidingsmiddelen te kunnen inzetten. Daarenboven is het niet de bedoeling dat het samenwerkingsverband GBO fungeert als toegangspoort voor RTH. Conclusie: het is niet opportuun om de uitbreidingsmiddelen VAPH te koppelen aan het GBO-project.

4.1.8. Zet in op verbinding met scholen en CLB

Outreaching werken betekent moeilijk bereikbare en hulpbehoevende burgers opzoeken die het bestaande aanbod aan hulp- en dienstverlening niet gebruiken. Uit de praktijk blijkt dat het niet evident is om dit te doen vanuit de drie eerstelijnsdiensten.

Om kwetsbare jongeren te bereiken die niet of onvoldoende worden bereikt, moet het samenwerkingsverband GBO verbinding leggen en persoonlijke contacten opbouwen met scholen en CLB. Scholen en CLB hebben een cruciale rol: ze zijn vindplaatsen en fungeren tegelijkertijd als anker en vertrouwenspunt voor kwetsbare leerlingen. Ze zijn niet alleen bezig met het leerprogramma, maar hebben ook oog voor de kwetsbaarheden en het welzijn van de jongeren en hun context. De leerlingenbegeleiders en het CLB spelen daarbij een cruciale rol.

Ze zijn goed geplaatst om kwetsbare jongeren te detecteren en in contact te brengen met een hulpverlener van het samenwerkingsverband GBO. Daarom is het belangrijk om te investeren in een goede verbinding met scholen en CLB.

DE UITSTROOM: EEN SCHARNIERMOMENT

Het moment van uitstroom uit de scholen is voor heel wat leerlingen een scharnierpunt: de structuur van de school valt weg en de vertrouwenspersoon binnen de school komt op afstand te staan. Ook voor heel

wat leerkrachten, leerlingenbegeleiders en het CLB is het een moment van loslaten, ondanks het feit dat er nog zorgen zijn rond kwetsbare jongeren. Deze schoolverlaters zouden bij de uitstroom moeten opgevolgd worden door iemand die ze vertrouwen, iemand die hen ondersteunt op verschillende levensdomeinen, hun rechten bewaakt en hen in contact brengt met de nodige hulpverlening. De onderscheiden rol van het samenwerkingsverband GBO zit op het continuüm van school naar buiten.

4.1.9. Positioneer het GBO in de voorbereiding van de uitstroom en als terugvalbasis

Geef invulling aan de rol van het samenwerkingsverband GBO bij de overdracht van de leerlingenbegeleider naar de hulpverlener. Het samenwerkingsverband is goed geplaatst om te anticiperen op dit scharniermoment en ervoor te zorgen dat er vervolghulpverlening komt.

Scholen en CLB worden tijdens de schoolperiode geconfronteerd met complexe situaties. Het samenwerkingsverband GBO kan op dat moment zijn expertise ter beschikking stellen, consult aanbieden en zo meewerken aan een kwaliteitsvolle uitstroom.

Het samenwerkingsverband is een belangrijke partner bij de uitstroom, binnen handbereik van leerkrachten, leerlingenbegeleiders, het CLB en de kwetsbare jongeren. Tegelijkertijd fungeert het als terugvalbasis wanneer de verdere hulp- en dienstverlening stopt. Het GBO blijft beschikbaar voor vragen van kwetsbare jongeren.

4.1.10. Zet in op een laagdrempelig en toegankelijk aanbod voor scholen en CLB

Het is belangrijk dat de eerstelijnsdiensten van het samenwerkingsverband GBO vlot bereikbaar, zichtbaar en toegankelijk zijn voor scholen, CLB en leerlingen.

De samenwerkingsverbanden GBO Leuven Noord en GBO Leuven hebben een **online aanmeldingsformulier** ontwikkeld dat bijzonder interessant is voor alle samenwerkingsverbanden GBO. De principes en opbouw van de aanmeldingsformulieren [GBO Leuven Noord](#) en [GBO Leuven](#) zijn dezelfde. Het uitgangspunt is dat een **goede samenwerking** van in het begin de drempel naar hulpverlening kan verlagen en tegelijkertijd de efficiëntie van de hulpverlening verhoogt. Aanmelders/toeleiders moeten zich niet afvragen in welke gemeente de schoolverlater woont en welke dienst bevoegd is voor de hulpverlening. Scholen en CLB kunnen kwetsbare jongeren **aanmelden bij elke kernpartner** in plaats van – zoals in de opstartfase – bij een centrale aanmelder.

Dit veronderstelt dat de GBO-filosofie deel wordt van de reguliere onthaalwerking van de eerstelijnsdiensten en niet als een apart circuit wordt uitgebouwd.

Dankzij het formulier kunnen professionele doorverwijzers uit het brede gezondheids- en welzijnsveld cliënten of patiënten op een laagdrempelige manier aanmelden bij een kernactor van het samenwerkingsverband GBO. Ze kunnen ervoor kiezen om hen aan te melden bij een concrete GBO-partner of bij het GBO-samenwerkingsverband, bijvoorbeeld bij complexe problematieken die kunnen leiden tot interventies van alle kernactoren.

Een bijkomende doelstelling van dit aanmeldingsformulier is om van bij de aanvang **rechtstreekse communicatie** tussen de professionele aanmelder en de betrokken onthaalmedewerker te faciliteren, zodat ook de professionele aanmelder maximaal betrokken blijft bij een mogelijk vervolgtraject. Na aanmelding wordt een proactief, outreachend aanbod gegarandeerd door alle betrokken kernactoren van het samenwerkingsverband GBO. Zo wordt vanaf de start van een onhaaltraject een samenwerking in **driehoek tussen cliënt, professionele aanmelder en onthaalmedewerker** geïnstalleerd.

4.1.11. Maak van het onhaaltraject een samenhangend geheel dat in onderlinge afstemming wordt gerealiseerd

De fasen van het onhaaltraject die betrekking hebben op verbinding met scholen en CLB in functie van detectie, aanmelding, vraagverheldering en rechtenonderzoek, kennis- en expertisedeling, hulp- en

dienstverleningsplan, toeleiding, uitvoering en opvolging van het hulp- en dienstverleningstraject, zijn in de projectperiode in grote lijnen geëxpliciteerd.

Op vlak van onderlinge afstemming om te komen tot een gelijkwaardig en onafhankelijk onthaal is er nog heel wat groeipotentieel. Iedereen is het eens over de functies en werkingsprincipes, maar in de praktijk blijkt het moeilijk om tot een gezamenlijke vertaalslag te komen met een gedeelde visie en een gedeeld instrumentarium. Deze stappen in het onthaaltraject moeten nog meer in onderlinge samenhang uitgewerkt worden. Actoren vertrekken vaak vanuit de eigen kaders en regelgeving en nog te weinig vanuit het gemeenschappelijk kader. Het blijft moeilijk om de eigen onthaalwerking te herdenken vanuit de GBO-filosofie.

Gedeelde verantwoordelijkheid van alle kernactoren en bereidheid om veranderingen door te voeren in de eigen reguliere onthaalwerking is buiten het vizier gebleven en verdient meer aandacht in de toekomst.

4.1.12. Organiseer expertisedeling tussen alle betrokken partners via casuoverleg

Zorg voor expertisedeling om de onthaalopdracht te realiseren. Een casuoverleg met scholen, CLB, VAPH-voorzieningen en GTB kan daar een grote rol in spelen.

Het casuoverleg heeft doorgaans twee functies:

- aanmeldingen toewijzen binnen het samenwerkingsverband GBO en lopende trajecten opvolgen
- afstemming en kennis- en expertisedeling

Door samen complexe casussen te bespreken, leren de onthaalmedewerkers elkaars werking kennen. De deelnemers analyseren de situatie van de cliënt vanuit diverse disciplines en referentiekaders en delen hun kennis en expertise. Het casuoverleg is een kans om de verschillende levensdomeinen samen te analyseren. De overleggen verhogen het draagvlak voor het GBO-concept. Samenwerken is meer dan naar elkaar doorverwijzen en kan zorgen voor meer afstemming.

Hulpverleners hechten groot belang aan casuoverleg. Door met meerdere actoren met verschillende achtergronden en expertises een casus te analyseren, komen meer deelaspecten aan bod. Doorheen de projectperiode is gebleken dat de deelname van leerlingenbegeleiders, CLB en VAPH-voorzieningen aan het casuoverleg bijdraagt aan het verbreden van de beschikbare expertise, met positief effect op de analyse van het probleem en het aanbrengen van mogelijke oplossingen. Hulpverleners getuigen: het casuoverleg bevordert de onderlinge samenwerking en verbreedt de kennis.

Omwille van de projectmatige doelgroepgerichte benadering is slechts een deel van de hulpverleners betrokken bij dit casuoverleg. Het is van groot belang dat de GBO-visie verankerd wordt in de reguliere onthaalwerking van de drie eerstelijnsdiensten.

4.2. ALGEMEEN

4.2.1. Wat is GBO?!

Zowel uit de interne werking van de eerstelijnsdiensten als uit externe samenwerkingen blijkt dat het niet altijd even duidelijk is wat GBO precies inhoudt, vanuit welke intentie het concept is gelanceerd en hoe hier duidelijk over moet gecommuniceerd worden.

WELKE PLAATS HEEFT HET?

Om het GBO-concept te verankeren in de reguliere onthaalwerking, moeten de actoren de GBO-filosofie **tijdens het hele proces** in het vizier houden. De focus moet liggen op structurele veranderingen op organisatorisch en op individueel cliëntniveau.

We stellen vast dat de huidige praktijkontwikkeling nog niet volledig doordrongen is van het GBO-concept.

WAT IS HET NIET?

Het GBO-concept is geen project. Het is niet de bedoeling om een aparte entiteit of nieuwe toegangspoort te creëren. De verankering van de GBO-visie in de reguliere onthaalwerking moet structureel zijn.

WAT IS HET WEL?

Het GBO is

- een samenwerkingsverband tussen minimaal drie kernactoren,
- onder regie van een lokaal bestuur,
- dat de reguliere onthaalopdracht conform de GBO-filosofie moet uittekenen,
- met als doel de (eigen) toegankelijkheid verhogen, onderbescherming aanpakken, en een gelijkwaardig en onafhankelijk onthaal verzekeren.

DOELSTELLING

Het GBO-concept wil

- de **toegankelijkheid** van de lokale hulp- en dienstverlening verhogen;
- **onderbescherming** aanpakken.

Een toegankelijke hulp- en dienstverlening vertrekt vanuit ieders recht op een onafhankelijke en gelijke wijze hulp- en dienstverlening te gebruiken. De GBO-visie streeft naar een onafhankelijk en gelijkwaardig onthaal dat voldoet aan de principes **bekend, bereikbaar, beschikbaar, begrijpbaar, betrouwbaar, betaalbaar en bruikbaar**.

In de strijd tegen onderbescherming winnen twee instrumenten aan belang: **proactief, outreachend en aanklappend werken** en **automatische rechtentoekenning**.

DOELGROEPEN

De GBO-visie stelt het principe van proportioneel universalisme voorop. Binnen de hulpverlening wordt er gestreefd naar universele basisdienstverlening voor de hele bevolking, gemakkelijk beschikbaar en efficiënt georganiseerd. Tegelijkertijd moet het aanbod proportioneel uitgebouwd zijn naar mensen met meer noden en minder middelen. Dit impliceert dat er specifieke inspanningen moeten geleverd worden om **kwetsbare mensen** te bereiken **die niet of onvoldoende worden bereikt**. Door beter en nauwer samen te werken binnen de onthaalopdracht, verzekeren de drie kernactoren dat de hulpverlening toegankelijker wordt voor burgers die momenteel niet of onvoldoende worden bereikt. Voor burgers die de al weg vonden naar een of meerdere kernactoren, wordt de hulpverlening completer, breder en meer alomvattend. GBO vermijdt overlap, blinde vlekken en hiaten in de hulpverlening.

4.2.2. Afstemming en samenwerking

Het realiseren van de onthaalopdracht in onderlinge afstemming gebeurt zowel op het niveau van beleid/organisatie van de kernactoren als op het niveau van de concrete hulpverlening. Belangrijk daarbij is dat de sectorale en intersectorale regelgeving beter op elkaar zijn afgestemd.

BASIS- EN FACILITERENDE ACTOREN

Het samenwerkingsverband GBO werkt nauw samen met basis- en faciliterende actoren en het achterliggend meer gespecialiseerd aanbod.

De basis- en faciliterende actoren komen vanuit hun werking regelmatig in contact met kwetsbare doelgroepen. Het zijn vindplaatsen voor kwetsbare personen of voor diensten die signalen opvangen van kwetsbare mensen. Deze actoren zijn cruciale partners voor een proactieve hulp- en dienstverlening. Hun specifieke expertise en ervaringskennis dragen bij tot de strijd tegen onderbescherming.

Het achterliggend aanbod kan zich binnen en buiten de kernactoren bevinden. Het samenwerkingsverband GBO moet de afstemming ermee verzekeren, voor een naadloze overgang zorgen en het hulp- en dienstverleningstraject opvolgen.

HET SAMENWERKINGSMODEL

GBO is zowel een visie op hulpverlening als een samenwerkingsmodel om de bijpassende onthaalfunctie te organiseren. Enerzijds moet GBO de visie worden van waaruit elke onthaalmedewerker wordt verondersteld te handelen. Anderzijds is het een doorgedreven vorm van samenwerking op meerdere niveaus en in verschillende richtingen om de toegankelijkheid te verhogen, onderbescherming aan te pakken en een gelijkwaardig en onafhankelijk onthaal te realiseren.

MEERDERE NIVEAUS EN VERSCHILLENDE EXPERTISES

Het samenwerkingsverband GBO creëert vanuit de onderscheiden expertises en met zoveel mogelijk onderlinge afstemming een gelijkwaardig en onafhankelijk onthaal, dat structurele problemen aankaart en antwoorden formuleert op complexe maatschappelijke uitdagingen.

AFSTEMMING OP NIVEAU VAN BELEID EN MIDDENKADER

De samenwerking op het beleidsniveau van de kernactoren houdt in dat ze, in voorkomend geval, verderbouwen op een onthaal van andere kernactoren en een tweede onthaal van de jongere vermijden. Dit onthaal impliceert een doorgedreven vorm van samenwerking op het niveau van beleid en organisatie en extra acties: de organisatie aanpassen, faciliterend optreden naar basiswerkers, samen complexe maatschappelijke uitdagingen aangaan en structurele tekortkomingen signaleren.

AFSTEMMING OP HULPVERLENINGSNIVEAU

De samenwerking op het niveau van de hulpverlening/het onthaaltraject is een doorgedreven afstemming tussen onthaalmedewerkers. Hun vertrekpunt is het principe 'ongeacht waar de cliënt terecht komt, heeft hij recht op een gelijkwaardig en onafhankelijk onthaal'. Hun samenwerking is nodig om effectief toegankelijkheid te verhogen, onderbescherming aan te pakken en een gelijkwaardig onthaal te organiseren.

DE ROL VAN BASISWERKERS EN DOELGROEP

De doelgroep en de basiswerkers worden actief betrokken bij de uitbouw van het hulpaanbod van het samenwerkingsverband geïntegreerd breed onthaal.

4.2.3. Functies en werkingsprincipes

De functies en werkingsprincipes van de onthaalopdracht zijn omschreven in het uitvoeringsbesluit decreet lokaal sociaal beleid⁶.

Het Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin heeft een referentiekader CAIMeR⁷ ontwikkeld dat handvaten biedt om het conceptueel kader beter te begrijpen, wat bijzonder interessant is bij de uitbouw en evaluatie van de samenwerkingsverbanden GBO.

4.2.4. Valkuilen van projectmatig werken

De projectmatige doelgroepgerichte benadering staat in een gespannen verhouding met de GBO-visie. In de projecten ligt de focus op de afgebakende doelgroep en op het feit dat een project eindig is.

De GBO-visie kan niet opgevat worden als project, want haar verankering binnen het regulier onthaal moet structureel zijn. Een projectmatige doelgroepgerichte benadering biedt weinig ruimte voor die structurele verankering. Ze heeft weinig effect op structuur en organisatie. Nochtans zijn net op dat niveau veranderingen nodig om de toegankelijkheid te verhogen, de onderbescherming aan te pakken en een gelijkwaardig en onafhankelijk onthaal te organiseren.

⁶ Besluit van de Vlaamse Regering betreffende het lokaal sociaal beleid, vermeld in artikels 2, 9 tot en met 11, 17, 19 en 26 van het decreet van 9 februari 2018 betreffende het lokaal sociaal beleid.

⁷ BOOST, D., ELLOUKMANI, S., HERMANS K., RAEYMAECKERS P., Een beschrijvend en evaluerend onderzoek naar het Geïntegreerd Breed Onthaal, Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, mei 2018.

GBO-PROJECTEN NAAST DE REGULIERE ONTHAALWERKING

De GBO-projecten werden ontwikkeld **naast** de reguliere onthaalopdracht van de betrokken eerstelijnsdiensten. Met een projectmatige doelgroepgerichte benadering, waarbij de reguliere onthaalopdracht buiten beschouwing blijft, lijkt het alsof er twee vormen van onthaal bestaan en het samenwerkingsverband GBO een nieuwe organisatie of entiteit is. Deze constructie suggereert dat men naast reguliere onthaalmedewerkers, GBO-medewerkers nodig heeft met een ‘ander’ competentieprofiel. In realiteit moet het **regulier** onthaal verder uitgebouwd worden vanuit de vooropgestelde functies en werkingsprincipes, in een doorgedreven vorm van samenwerking.

REGULIERE ONTHAALWERKING BUITEN HET VIZIER

Een projectmatige doelgroepgerichte benadering heeft als onbedoeld gevolg dat de reguliere onthaalwerking van de drie betrokken eerstelijnsdiensten buiten beschouwing blijft. We zien geen fundamentele veranderingen in de werkwijze van de reguliere onthaalopdracht van de kernactoren. Er worden wel pogingen ondernomen om de doelstellingen, functies en werkingsprincipes op het niveau van een project of doelgroep te vertalen, maar de herdenking van het regulier onthaal blijft uit.

ONDUIDELIJKE PROFILERING EN INTERNE EN EXTERNE VERWARRING

Er is zowel intern als extern veel verwarring en discussie over wat het GBO nu juist is en wat er bijgevoegd dient geprofileerd te worden. Een projectmatige doelgroepgerichte benadering vergroot die verwarring.

WEINIG VOLWAARDIGE SAMENWERKING EN GEDEELD ENGAGEMENT

Door projectmatig en doelgroepgericht te werken, is er geen volledig engagement voor de GBO-visie. GBO lijkt ‘gereserveerd’ voor de vooropgestelde doelgroep. Er is minder betrokkenheid van alle basiswerkers en het engagement van het beleid van de betrokken eerstelijnsdiensten is lager.

Niet alle medewerkers engageren zich even sterk in het samenwerkingsverband. Er is ook weinig sprake van volwaardige samenwerking op een structureel niveau om fundamentele veranderingen door te voeren binnen de reguliere onthaalwerking.

EEN-OP-EENRELATIE IN PLAATS VAN EEN STRUCTURELE AANPAK

In de projectmatige doelgroepgerichte benadering blijft het GBO-concept hangen in een een-op-eenverhaal tussen onthaalmedewerker en cliënt. We zien weinig signalen die op een breder maatschappelijk forum aangekaart worden. Zo komt de belangrijke signalerende en politiserende functie van de samenwerkingsverbanden GBO in de huidige implementatie weinig tot uiting.

WEINIG RUIMTE OM PROACTIEF EN OUTREACHEND TE WERKEN

Proactieve en outreachende acties zijn hefboomen in de strijd tegen onderbescherming. In een projectmatige doelgroepgerichte benadering zijn er meestal basis- en faciliterende actoren die toeleiden naar het GBO. Omdat de doelgroep op voorhand is afgebakend, is er weinig focus op andere doelgroepen die niet of onvoldoende worden bereikt. In een projectmatige doelgroepgerichte benadering is dus er weinig ruimte voor de proactieve en outreachende invulling omschreven in het regelgevend kader GBO.

4.2.5. Verduurzamen en structureel verankeren

PROJECTMATIG WERKEN ALS HEFBOOM VOOR VERDUURZAMING

Projecten zijn waardevol omdat ze organisaties een hefboom geven om te experimenteren, nieuwe praktijken te ontwikkelen en dynamiek op gang te brengen. Een eigenschap van een project is de tijdelijkheid ervan. Een project is per definitie eindig en heeft een duidelijke begin- en einddatum. Aangezien de GBO-filosofie een structurele verankering vraagt, is het belangrijk dat de ontwikkelde praktijken of resultaten van het traject op een duurzame manier blijven doorwerken in de organisaties van de eerstelijnsdiensten.

DE ROL VAN FINANCIERING, ORGANISATIECULTUUR EN -STRUCTUUR

We stellen vast dat het integreren van de GBO-visie in de reguliere (onthaal)werking niet evident is. Werken conform de GBO-filosofie vraagt extra financiering die de vaste structurele financiering overstijgt. Ook

cultuur of structuur van de betrokken eerstelijnsdiensten maken het niet altijd gemakkelijk om te verduurzamen.

4.2.6. Afstemming met de ontwikkelingen op de eerste lijn

BOS EN BOMEN

Zowel vanuit het werkveld als vanuit het beleid worden heel wat geïntegreerde concepten gelanceerd om tegemoet te komen aan complexe maatschappelijke uitdagingen. Deze initiatieven ontstaan vanuit het groeiende besef dat 1 hulpverlener of 1 sector niet langer in staat is om alleen hulp of zorg op maat te garanderen. De toegenomen complexiteit maakt ketens, samenwerking en netwerken van welzijn en zorg noodzakelijk.

GEDEELDE DOELSTELLING

De overkoepelende doelstelling van de geïntegreerde concepten heeft meestal betrekking op toegankelijke hulp- en dienstverlening en aanpak van onderbescherming. Begrippen als laagdrempeligheid, nabijheid en zorg op maat winnen meer en meer aan belang.

AFSTEMMING

Ondanks het feit dat de samenwerkingsverbanden GBO nog in volle ontwikkeling zijn, is het belangrijk om de nodige afstemming te zoeken met de aanverwante geïntegreerde concepten – denk aan de OverKop-huizen, de Huizen van het Kind, 1Gezin1Plan, de Netwerken Geestelijke Gezondheid en de zorgraden – om toegankelijke hulp- en dienstverlening te organiseren, onderbescherming tegen te gaan en structurele problemen samen aan te kaarten.

INTERSECTORAAL KADER

Bijzondere uitdagingen stellen zich op het vlak van een intersectoraal kader dat moet zorgen voor een breed gedragen visie, een intersectoraal kwaliteitskader, een deontologisch kader, een betere afstemming tussen de intersectorale regelgeving en sectorale regelgeving en voldoende ondersteuning van al deze initiatieven.

5 – Besluit

Projecten zijn waardevol omdat ze organisaties toelaten om te experimenteren, nieuwe praktijken te ontwikkelen en dynamiek op gang te brengen. Maar een structurele verankering van de GBO-filosofie in de reguliere onthaalwerking is de logische volgende stap.

Bij die verduurzaming moet rekening gehouden worden met het feit dat de GBO-samenwerkingsverbanden nog in volle ontwikkeling zijn, dat een intersectoraal kader verder vorm moet krijgen en dat het werken conform de GBO-filosofie moeilijk gerealiseerd kan worden zonder bijkomende structurele financiering.

6 – Bronnen

- VAPH o.b.v. de besprekingen in de werkgroep nieuwe kwetsbaarheden, naar een plan van aanpak over bescherming van ‘nieuw kwetsbare personen met een handicap’ binnen PVF, mei 2018.
- Besluit van de secretaris-generaal tot toekenning van een subsidie van de Vlaamse Gemeenschap voor het jaar 2019 aan CM Limburg voor de procesbegeleiding van het project ‘geïntegreerd breed onthaal voor jongeren met handicapspecifieke nood of met leer- en opvoedingsmoeilijkheden’.
- VANDEBROEK E., verantwoordingsrapport project geïntegreerd breed onthaal voor jongeren met handicapspecifieke nood of met leer- en opvoedingsmoeilijkheden, maart 2022.
- Besluit van de secretaris-generaal tot toekenning van een subsidie van de Vlaamse Gemeenschap voor het jaar 2018 aan CAW Zuid-West-Vlaanderen voor het project ‘geïntegreerd breed onthaal voor jongeren met een handicapspecifieke nood of met leer- en opvoedingsmoeilijkheden’.
- Decreet lokaal sociaal beleid van februari 2018.
- Besluit van de Vlaamse Regering betreffende het lokaal sociaal beleid, vermeld in artikels 2, 9 - 11, 17, 19 en 26 van het decreet van 9 februari 2018 betreffende het lokaal sociaal beleid.
- CAW Zuid-West-Vlaanderen, projectaanvraag ‘geïntegreerd breed onthaal voor jongeren met een handicapspecifieke nood of met leer- en opvoedingsmoeilijkheden’.
- Besluit van de secretaris-generaal tot wijziging van het besluit van de secretaris-generaal van 10 december 2018 tot toekenning van een subsidie van de Vlaamse Gemeenschap voor het jaar 2018 aan CAW Zuid-West-Vlaanderen voor het project ‘geïntegreerd breed onthaal voor jongeren met een handicapspecifieke nood of met leer- en opvoedingsmoeilijkheden’.
- BOOST, D., ELLOUKMANI. S., HERMANS K., RAEYMAECKERS P., Een beschrijvend en evaluerend onderzoek naar het Geïntegreerd Breed Onthaal, Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, mei 2018.